

**Commentariorvm, Ac Dispvationvm, In Tertiam Partem
Divi Thomae. Tomi Qvinque**

Mysteria Vitæ Christi, Et Utrivsqve Adventvs Eivs Accurata Disputatione Ita
complectens, vt & Scholasticæ doctrinæ studiosis, & Diuini verbi
Concionatoribus vsui esse poßit

Suárez, Francisco

Moguntiaë, M.DC.XVI.

3. V. Christus per ascensionem consecutus sit vt sedeat ad dexteram
Patris.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94022](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94022)

ret, vel sursum duceret, (nam potius ipse vel virtute sua, vel angelorum ministerio eam attollebat secum) sed propter ornatum quandam, ut ad modum throni, & sedis illi famularetur. Hanc sententiam refert latè hoc loco Medina, & postea subdit has esse nugas, & fabulas: nullamque rationem, vel probationem adducens affirmat illam nubem nihil aliud fuisse, quam splendorem quandam, quem corpus Iesu, cum esset iam cælo propinquius, genuit, cuius similitudinem perspicimus in cælo in ea, quæ vocatur, *via lactea*, quod sumptit ex Caietan. Actor. 1. Mihi tamen in primis videtur non esse, cur negemus, illam fuisse veram nubem. Nam scriptura non dicit fuisse quasi nubem, aut in nubis similitudine, sed simpliciter nubem appellat. Ergo, cum sine vilo incommodo possit propriè, ac verè intelligi, ita est scriptura exponenda. Sic apertè exponit Chrysostom. 2. in Acta, ubi dicit, *Hanc nubem fuisse cal. Symbolum, declarans, quod in ipso signo diuine potentie ascenderet, iuxta illud Psal. 103. Qui ponis nubem ascensum tuum.* Beda etiam super Acta similiter exponit. Deinde, non constat hanc nubem descendisse usque ad terram (sicut A. bulensis dicit) & suppositam pedibus Christi vnâ cū eo ascendisse per modum sedis gestatorie, hoc enim in scriptura fundamentum non habet. Nam, ut rectè Caiet. notat, scriptura non dicit simpliciter, nubem suscepisse Christum: sed suscepisse eum ab oculis intuentium. Vnde verisimilius est, quandiu Christus ascendens videri voluit, nullam nubem interiectam fuisse inter ipsum, & terram. Quia tunc potius impediret aspectum intuentium, postquàm verò longius à terra distare cepit, nubis interiecta sese intuentium subtraxit oculis. Quæ profectò neque cum illo vterius ascendit, neque aliud ministerium exhibuit, quam ut Christi corpus ab aspectu discipulorum amoueret, & claritate sua, ac splendore maiestatem ascendens indicaret.

Tertio addit Lucas, cum adhuc discipuli perseuerarent, intendentes oculos in cælum, admonitos ab Angelis, ne vterius præstolarentur oculis corporeis Christum videre descendentem de cælo, quo ascenderat usque ad iudicii diem, quando rediturus esset idem ipse qui ascendit. Quæ Angelorum apparitio facta est primo, ut quod discipuli oculis corporeis videre non poterant, scilicet Christum in cælum peruenientem, verbis suis docerent, ac confirmarent. Secundo ut Apostolos cõsolarentur, eosque instrueret, ut fide potius, quam visu corporeo Christum intuerentur, ac expectarent Tertio, ut significarent, Christum ad immutabilem quandam statum, & æternitatis consortium ascendisse. Hoc enim est quod ait, *Sic veniet, quem admodum vidistis eum*, id est, in eadem gloria & maiestate, & cum eadem anima, & corpore, quæ nulla temporis duratione alterari poterunt, aut mutari. Quæ verba ita ponderauit Ignatius Epist. 10. ad Smyrnenes, Chrysostomus & Beda in Act. & Tert. li. de carne Christi. c. 24. & lib. de Resur. carnis. c. 31.

Quarta, & vltima circumstantia proposita ad explicandum fuit, quo apparatu, seu comitatu Christus ascenderit. De qua re neque Euangelistæ, neque Lucas in Actib. quicquam scribunt: tamen ex Paul. ad Ephes. 4. colligitur in primis ascendisse cum Christo omnes iustos, & Sanctos, quos è Sinu Abraham e-duxerat. Hic enim est sensus illorum verborum, *Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem*, ut Sancti omnes (quos supra citauimus) exponunt. Vnde fit, si qui fortasse iusti mortui fuerunt, & perfecte purgati illis quadraginta diebus, quibus Christus post resurrectionem suam in terris moratus est, etià illos simul cum Christo ascendisse, & ratio est, quia sicut Christus fuit primus resurgens ad vitam gloriosam, & immortalem, ita decuit, ut esset primus ascendens ad locum cælestem, & ideo nullus ante illum ascenderit: ergo oportuit, ut cum illo

ascenderent. Tum quia ille est proprius locus Beatorum, & nulla iam intererat ratio cur ingressus in illud locum amplius differretur: tum etià propter ipsius Christi honorem, & gloriam, & ut in signum triumphi spolia secum asportaret. An vero aliqui homines cum illo ascenderint corpore & anima, aliqui affirmare non audent: quia Euangelistæ non referunt, & quia alias sicut discipuli oculis corporeis viderunt Christum ascendentem: ita etiam viderent alia corpora Sanctorum vna cum Christo ascendentium: Sed hæc ratio nullius est momenti, tum quia non est necesse, ut omnia Euangelistæ scribant, tum etiam, quia scribendo multa corpora Sanctorum cum Christo surrexisse, hoc etiam in virtute scriptæ præsent. Vnde hoc pendet ex alia questione supra tractata, an ij Sancti resurrexerint ad vitam immortalem. Nā si verum est [quod ibi affirmauimus] hos scilicet Sanctos resurrexisse in corporibus gloriosis, necessario consequitur, ut corpore, & animo cum Christo ascenderint. Neque oportuit, ut discipuli eos viderent ascendentes, quia nec corpus gloriosum necessario videtur, & neque illa manifestatio sensibilis ordinabatur ad confirmandam fidem de aliorum ascensione, sed solius Christi. Et hæc de hominibus. De angelico autem ministerio, & comitatu, quamuis in scriptura nihil dictum sit: tamen non est dubium quin omnes Angelorum ordines descenderint, ut Christum ascendente comitarentur, eique gloriā & honorem exhiberent, quod omnes Sancti Patres scribentes de hoc mysterio luculenter expromunt, accommodantes illa verba Ps. *Attollite portas principes vestras, &c.* & illa, *ascendit Deus in iubilatione, & Dominus in voce tubæ*, & alia similia. Et illi duo Angeli, qui post Christi ascensionem annuntiarunt Apostolis, esse iam cum in cælum assumptum sufficiens signum exhibuerunt, Christo ascendenti affuisse Angelos ministrantes ei, & ex illis verbis, quæ dixerunt, *sic veniet, &c.* colligi etiam potest, quod licet descenderet in gloria, & maiestate, Angelorum præeuntium stipante caterua, ita etiam ascendit.

SECTIO III.

Utrum Christus per ascensionem suam consequutus sit, ut sedeat ad dexteram Patris.

DE termino proprio, & quasi intrinseco ascensionis Christi, dictum est in superioribus explicando ipsum mysterium. Est enim ascensio localis motus qui ad locum aliquem terminatur, quem nunc vocamus terminum intrinsecum talis motus, siue sit sermo de ipso ubi intrinseco, siue de corpore circumdante locatum, de quibus satis dictum est. Superest ergo, ut dicam⁹ de alio termino quasi metaphorico & extrinseco, qui nomine *sessionis ad dexteram Patris* in Scriptura significatur. De quo videndum est, primum quid sit, deinde quomodo Christus ascendendo hanc sessionem adeptus sit.

Principio supponendum est, articulum fidei esse, Christum post ascensionem suam sedere ad dexteram Patris. Ita enim traditur in Symbolis Apostolico, & Niceno, & Athanasij, & in nouo testamento Marc. vlt. *Assumptus est in cælum, & sedet à dextera Patris.* & ad Hebr. 1. *sedet ad dexteram maiestatis in excelsis*, & cap. 8. *Talem habemus Pontificem, qui consedit in dextera sedis magni adinis in excelsis*, & cap. 10. *Hic autem vnâ pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei, de cætero expectans, donec ponantur inimici eius scabellum pedum eius*, & cap. 12. *Sustinuit crucem confusione contempta, atque in dextera Dei sedens*, & 1. Pet. 3. *Per resurrectionem Iesu Christi, qui est in dextera Dei.* Et similia habentur ad Roman. octauo, Ephes. 1. & ad Colos. 2. Quibus in locis dicitur Christus

Medina.

Caiet.

Vera in ascensione Christi nubem apparuit.
Chrysostom.

Psal. 103.
Beda.

Caiet.

Ignat.

Christi in cælum ascendit ut triumphet.

Aliqui sanctorum in corporibus gloriosis cum Christo in cælum assumpti.

Psal. 23.
Psal. 46.

Christus post ascensionem suam sedet ad dexteram Patris.
Symbol.
Marc. 16.
Hebr. 1. 8. 12.
et 12.

Christus esse, vel constitutus esse ad dexteram Dei, & alia similia loca postea asseremus.

Secundo statuendum est, quod licet sedere ad dexteram Dei possit sub aliqua ratione convenire Verbo diuino in sola diuinitate subsistenti, vtpostea explicabimus cum sanctis Patribus, & consequenter idem dici possit per communicationem idiomatum de homine Christo, & hac ratione possit Christus dici post ascensionem sedere ad dexteram Dei, quia existit, ac permansit verus, ac naturalis Dei filius, sicut dici potest post ascensionem suam omnia conseruare, regere & gubernare, licet hæc, inquam, vera sint: tamen reuera non sufficiunt ad omnia Scripturæ loca explicanda, sed oportet etiam, vt de Christo homine, vt sic, verum sit post ascensionem sedere ad dexteram Dei, ita vt hæc sessio conueniat illi in humanitate, & non tantum in diuinitate: sicut resurgere, & ascendere competunt illi in humanitate: atque adeo, vt non solum verum sit, Christum hominem, sed etiam in quantum hominem specificatiue saltem sedere ad dexteram Dei. Hoc aperte colligitur ex adductis testimoniis Scripturæ. Primo quia cum duo illa coniunguntur ascendit, & sedit, satis significatur secundum eam naturam sedere, secundum quam ascendit. Deinde, quia Paul. ad Ephes. 1. sic inquit, secundum operationem potentia virtutis eius, quam operatus est in Christo, suscitans illum a mortuis, & constitutus ad dexteram suam in celestibus. Igitur sedere Christum ad dexteram Dei, fuit opus omnipotentia diuinæ in tempore factum: ergo necesse est, vt factum sit in humanitate. Hoc etiam confirmatur ex loco illo Psalm. 109. Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis. Nam ibi esse sermonem de Christo, ipsemet exposuit Matth. vigesimo secundo, & Matthæi duodecimo, & Luc. 20. & Paulus ad Hebræos 1. & 10. Quod autem sit sermo de Christo vt homine, testantur Ambrosius lib. 2. de fide capit. 4. & Augustinus libro contra serm. Arian. capit. 12. Et Anathas. lib. de salutari Christi aduentu Hieronym. & Theod. in illum Psalm. late, atque eleganter Chrysost. serm. de Ascensione. Rufin. in expositione symbol. qui ad hoc ponderat verba Christi, si filius eius est, quomodo vocat eum Dominum? Est enim Christus filius Dauid, secundum humanitatem. Constat item ex Paulo dicente, in sempiternum sedet in dextera Dei, de cetero expectans, &c. Expectat enim secundum humanitatem: secundum eandem ergo sedet ad dexteram Dei, sicut etiam secundum illam est summus Pontifex, qui penetrauit celos, atque ita exposuit Tertullianus contra Prax. capit. 3. Theodor. in Epistol. ad Hebr. Et ex sequenti propositione constabit, hanc esse communem Patrum sententiam.

Tertio explicandum est, quid nomine dextera Dei intelligatur. Non enim defuerunt hæretici, qui Deum corporeum esse existimantes, dicerent dexteram hoc loco significare corporis Dei partem; ad quam Christus corporaliter sedet. Sed quoniam hæc hæresis supponit aliam rationi etiam naturali repugnantem, manifestissimum fuit semper apud Catholicos dexteram Dei metaphorice dici. Et illi quidem, qui Christo, vt Deo, hanc sessionem tribuunt, per eam metaphoram significari dicunt, diuinam omnipotentiam, seu maiestatem. Ita Athanas. Orat. 2. contra Arian. circa finem, inquit, Quid significat sedere ad dexteram Patris, nisi germanitatem filij, ac deitatem Patris, eandem quoque esse deitatem Filij. Idem lib. de communi essentia Patris, Filij, & Spiritus sancti. Et Damascenus libro quarto, de fide capit. 2. & Ambros. libro 2. de fide capit. 4. & ad Ephes. 1. Vterque Cyrillus, & Chrysostom. & alij Patres infra citandi. Alij dicunt significare propriam ac peculiarem dignitatem, quæ ratione hypostatice vnionis Christo, vt homini conuenit, ratione cuius etiam humanitas coadoratur eadem adoratione, qua Deus colitur, vt exponit etiam Damascenus citato loco, & indi-

cat Leo Papa sermone. 1. de Ascensione dicens, naturam humanam ascendisse in Christo supra omnem altitudinem, Neque vllis (inquit) sublimitatibus modum suæ prouectionis habitura, nisi æterni Patris recepta consensu, illius gloria sociaretur in throno, cuius natura copulabatur in filio. Atque similia repetit sermone. 2. & eundem sensum significat Cyrillus Alexandrinus Epist. prima, ad presbyteros, & monachos solitariam vitam colentes, & apertissime Chrysostom. homilia 3. in Epistol. ad Ephes. vbi tractans illa verba, Et sedere eum fecit ad dexteram suam: Hoc (inquit) de eo, qui ex mortuis excitatus: de Verbo, siquidem nequaquam. Et infra. Reliquis velut seruus Dominus prælatus est, hominis serua facta est vniuersa creatura potestas propter inhabitationem Dei Verbi: Et Theodoretus eodem modo exponens, inquit, Clarum est, hæc omnia posuisse tanquam de homine, ea enim de causa etiam admiratione ductus est. Quod enim qui Deus est, vna cum Deo sedeat, & qui est filius, vna cum Patre regnet, non est admirabile quod autem sumpta ex nobis natura eiusdem honoris cum eo, qui sumpsit, sit particeps, hoc omne miraculum superat. Et eandem expositionem habent Theophyl. Oecumen. & plura in sequentibus referemus. Atque hæc procedunt de Christo, vt homine, quam expositionem supra etiam probauimus. Iuxta quam etiam per dexteram Dei intelligere possumus statum gloriæ, seu beatitudinem æternam, quæ Sanctis datur, sicut exposuit Augustinus libro de Agone Christiano, capite vigesimo sexto, & libro de Essentia diuinitatis, & Isidorus libro primo, de Diuinis Officiis. capite de Ascensione Domini, vel singularem excellentiam eiusdem beatitudinis, & iudiciariam potestatem Christo homini collatam, vt idem Augustinus exponit libro de fide, & symbol. cap. 7.

Quarto explicandum est, quid sit sedere. Et quoniam hoc propriè, & ad litteram conuenire posset Christi corpori, ideo existimare quis posset, Christum post ascensionem mansisse in celis sedentem in propria sessione corporali. Cum enim hoc verbum possit propriè intelligi, nihil esse videtur cur per metaphoram explicetur. Præsertim cum hoc modo optimè exponatur, quomodo Christus post ascensionem consequutus sit, vt sedeat ad dexteram Dei. Quia reuera cōsequutus est corporealem sessionem in loco celesti, & ibi fruitur potissimis bonis Dei. Et confirmari potest. Nam Act. 7. Stephanus dixit, Ecce video celos apertos, & Iesum stantem a dextris virtutis Dei. Quo loco multi Patres intelligunt verbum illud stantem propriè, vt significat recto corpore stare. Ita Chrysost. hom. 18. in Acta & alij Græci in eundem locum, & Beda, Gregor. hom. 29. in Euangelia, & libro 1. Regum. capite. 1. Augustinus libro quæstion. noui, & veteris testament. quæst. 98. Ergo pari ratione, cum dicitur Christus sedere in celo, intelligendum erit propriè de sessione corporali. Neque enim contraria sunt. Potuit namque, qui semper sedet, tunc surgere, & stare, vt Stephanus sic eum videns intelligeret, Christum sibi compati, & paratum esse ad sibi auxiliandum, sicut Gregorius interpretatus est, vel (vt ait Augustinus) quia apparere voluit tanquam qui causam diceret & ad dexteram iudicij staret. Quando enim sancti Patres huiusmodi mysticas, seu morales rationes reddunt, propter quas Christus stans à Stephano visus est, non sentiunt, Stephanum non vidisse Christum verè, ac propriè stantem. Alioqui non fuisset omnino vera, & realis illa visio sensibilis, sed phantastica, & apparens tantum: cum tamen Stephanus nō fuerit contentus affirmando, se videre Christum, sed asserere etiam voluerit modum, seu situm corporis eius, quem videbat, vt ostenderet, quam apertè, & distinctè illum cerneret: tamen longissime distantem, & quamuis ab aliis circumstantibus videri non posset.

*Christi sessio
ad dexteram
Patris non
est corporalis
& propria
sed meta-
phorica.*

Nihilominus tamen nullus Sanctorum, aut catholicorum doctorum, ita interpretatur hoc verbum, *sedere*, de corporali sessione. Primum quidem, quia huiusmodi sessio nihil ad perfectionem, seu gloriam Christi pertinebat. Cum autem dicitur Christus *sedere ad dexteram Dei*, magna quædam dignitas significatur, & certum signum maiestatis eius. Deinde, quia licet non sit certum an Christus in cælo corporaliter, aut sedeat, & utrumque sit in eius potestate: tamen multo probabilius videtur ipsum stare: quia sedere per se non est tam connaturale homini, sed solum propter necessitatem, ut requiescat, & non defatigetur. At vero in cælo nulla erit huiusmodi necessitas, cum immortalia, & gloriosa corpora laborem sentire non possint. Vnde quod Paulus ait, Ephes. secundo, *nos confessuros cum Christo in cælestibus*, non est verisimile esse intelligendum de sessione corporali. Quia (ut dixi) magis naturale est homini stare, magisque ad omnes actiones perfectas corporis humani accommodatum. Neque huic veritati repugnat: quin potius illam confirmat visio Stephani Actorum 7. Nam licet verbum *Standi* possit etiam metaphorice exponi, vel lata significane, ut idem sit, quod existere, seu præsentem adesse, ut Matthæus 16. *Sunt de his stantibus, qui non gustabunt mortem*, id est exiis, qui præsentem ad sunt: tamen melius intelligitur in propria & rigorosa significatione propter testimonia Sanctorum, & rationem adductam. Quia Stephanus re vera vidit Christum clarè & distinctè, prout in cælo existit, fructum autem est fingere Christum antea sedisse, tunc autem surrexisse, ut à Stephano stare videretur. Sit igitur certum *sedere* hoc loco metaphorice sumi.

Ephes. 2.

Act. 7.

*Basil.
Baruch 3.
Cyr. Ierem.*

Isaia 6.

*Chrysostom
Theophyl.
Theodor.
Oecumen.
Heb. 1.
Matth. 12.*

Quid autem hac metaphora significetur explicandum est. Et primum quidem si de Christo, ut Deo, hæc verba interpretemur, & per *dexteram* intelligamus diuinam maiestatem, seu Patris æqualitatem, *sedere* nihil aliud erit, quam quiete, seu pacifice possidere eam dignitatem, seu simul cum Patre regnare, tanquam supremum regem, ac Dominum omnium. Additque Basilii libro de Spiritu sancto, cap. 6. Per hunc *confessum*, naturam Dei solidam, ac immutabilem significari, iuxta illud Baruch. tertio. *Et tu sedes in æternum*. Vnde Cyrillus Ierosolymitan. cat. 14. dicit, hanc dignitatem non convenire Christo post aduentum in carne, sed ante omnia in secula. Quia unigenitus filius Dei Patri à dextera semper assidebat. Cui consentanea est visio Isaia, qui vidit Dominum sedentem super solium excelsum, & eleuatum. Quamquam enim de tota Trinitate possit intelligi: tamè de Christo specialiter exponitur Ioannis duodecimo. Hinc etiam Cyrillus Alexandrinus libro duodecimo Theophrasti cap. 7. dicit *sedere ad dexteram Patris* esse ita proprium Christi, ut nulli creaturæ convenire possit. Quia solus ille cum Patre simul regnat. Et eandem interpretationem habet Chrysostomus homilia secunda ad Hebræos, Theophylactus, Theodor. & Oecumenius ad Hebræos primo. Ac denique fere omnes Sancti iuxta hunc sensum ex hac sessione ad dexteram colligunt æqualitatem Filij cum Patre. Quibus multum tamen videtur favere Paul. ad Hebræos 1. ubi probat Christum esse Deum, dicens, *Sedit ad dexteram maiestatis in excelsis*, & infra. *Ad quem autem Angelorum dixit aliquando, siede à dextris meis*? Et Christus ipse ex eodem loco probavit suam diuinitatem. Verum est tamen, responderi posse, Christum non probare suam diuinitatem ex sessione, sed ex appellatione Domini. Vnde inquit, si ergo in spiritu David vocat eum Dominum, quomodo filius eius est? Et Palus ad eandem Domini, seu Filij appellationem potissimum alluisse videtur. Sic enim ait, *sedit ad dexteram maiestatis in excelsis*, tanto melior Angelus effectus, quanto differentiùs præ alio nomen hereditavit. Nihilominus est hæc expositio valde probabilis, ita tamen ut alteram

de Christo secundum humanitatem non excludat (ut diximus) non enim contraria sunt: sed ex vna alia facile inferri potest, ut iam dicam.

Iuxta aliam ergo expositionem de Christo secundum humanitatem varijs modis exponi potest, quid sit *sedere ad dexteram Patris*. Primo, ut *sedere* nihil aliud sit, quam habitare in gloria cælesti. Ita videtur exponere Augustinus dicto libro de fide, & Symbolo, capite 7. & libro de Symbolo ad catechumenos capite septimo, Chrysostomus homilia prima de Symbolo. Ut enim idem Augustinus notavit libro tertio questionum in Leuit. questione 24. solet in hac significatione verbum *sedendi* in Scriptura sumi, Leuitici 8. *Ad ostium tabernaculi testimonij scilicet septem diebus die, & nocte*, & 3. Regum 2. *Sedit Semei in Ierusalem annos tres*. Et huic expositioni fauet Paul. ad Ephes. 2. dicens, *Confedere nos fecit in cælestibus*. Quamquam enim in ipso Christo tanquam in capite omnes, *sedere* dicamur: tamen hinc rectè colligimus, nos non tantum per ipsum, sed etiam in proprijs personis cum ipso confessuros, sicut ibidem ait, *Non conuiscasse, & conuersitasse cum Christo*, non solum quia vita, & resurrectio eius quasi nostra existimetur propter unionem membrorum cum capite: sed etiam, quia in nobis ipsis participaturi sumus vitam, & resurrectionem eius. Ad eundem igitur modum nos *confedere* fecit. Nos autem non dicimur *sessuri*, nisi quia sumus in cælesti patria habituri, ergo eodem modo dicitur *sedere* Christus. Hæc expositio nihil falsi dicit: videtur tamen non satis explicare totum id, quod in illo verbo, *sedit*, continetur. Addi ergo potest, illo verbo etiam significari Christum post multos labores, quos propter homines sustinuit, & perfectam nostræ salutis & economiam, conquiescentem in cælesti patria paternis fruementis bonis. Quomodo ipse dixit Lucæ 24. *Nonne oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam*? Ac de omnibus viuis membris eius dicitur, *Ut requiescant à laboribus suis*. Et hoc modo videtur hæc sessio Christi in Scriptura poni tanquam vltimus terminus mortis, resurrectionis, atque omnium viarum eius, sic Paulus ad Romanos octauo. *Christus Iesus qui mortuus est, qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei*, & ad Ephes. primo, *suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram suam*, & Marci vltimo. *Assumptus est in celum, & sedet ad dexteram Dei*. Et hæc etiam expositio aliquid veri continet, aliquid vero amplius addendum est, quia verbum *sedendi* (ut diximus) quandam excellentiam, & dignitatem significat.

August.

Chrysost.

Leuit. 8.

3. Reg. 2.

Ephes. 2.

Sedere Christi

sum ad dexteram Patris quid sit

Luc. 24.

Apoc. 14.

Roman. 8.

Ephes. 1.

Marci 16.

Sedere in

Scriptura

quid

3. Reg. 2.

1. Reg. 2.

1. Cor. 15.

Psal. 109.

2. Timoth. 2.

Ephes. 2.

Præ-

terea

terea hæc metaphorica significatio optime quadrat in verbum *sedendi*, quasi per antonomasiam dictum ad explicandam dignitatem. Nam iudicantis, præcipientis, ac dominantis est sedere, & aliis imperare. Vnde quandoque dicitur visus Deus in Scriptura in maiestate sua, tanquam supremus Dominus, dicitur apparere sedens, Isaia sexto. *Vidi Dominum sedentem supra solium excelsum*, &c. & iuxta eandem metaphoram, dicitur Deus *sedere super Cherubim*. Hanc denique interpretationem recte attigit Origenes tractatu duodecimo in vigesimum caput Mat. dicens. *Vide ne forte, quod dicitur, Christum restitui in regno suo, recipientem proprium principatum, hoc sit, sedere Christum in solio gloriæ suæ. Et infra, intelligat ergo, qui potest, edimentum quidem regni in hominibus Christum recepisse, & glorificatum esse ad gloriam, quam habuit, prius quam esset mundus.*

Quinto videndum est, quomodo Christus per ascensionem suam consequutus sit, ut sedeat ad dexteram Patris. Videtur enim hoc ex dictis difficile. Quoniam Christus per ascensionem nec diuinitatem, nec gloriam humanitatis, neque regni maiestatem, & potentiam assequutus est. Vnde ante ascensionem dixit discipulis. *Data est mihi omnis potestas in celo & in terra.* Nihilominus simpliciter fatendum est, aliqua ratione Christum assequutum esse per ascensionem, ut sedeat ad dexteram Dei. Nam (ut supra diximus) in scriptura ita describitur ascensio, ut eam hæc sessio consequuta sit, iuxta illud, *Assumptus est in celum, & sedet ad dexteram Dei*, & illud *Suscitans illum a mortuis, & constituens ad dexteram suam in caelestibus.* Vnde Petrus Actorum secundo de ascensione Christi interpretari videtur locum sæpe citatum ex Psalm. 109. sic enim de Christo scribit, *Dextera igitur Dei exaltatus, & promissione spiritus sancti accepta a Patre effudit hunc, quem vos videtis, & auditis. Non enim David ascendit in celum, dicit autem ipse, dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis.* Denique hac ratione in symbolo post articulum de ascensione confitemur *sedere Christum ad dexteram Patris*. Modus autem, quo hoc explicandum est multiplex esse potest iuxta varias expositiones assignatas de Christo sedente ad dexteram Patris. Nam, si sermo sit de Christo secundum se, ut est tantum Verbum, ac filius Dei, sic nullo modo potest de illo verificari, quod per ascensionem sit assequutus, ut sedeat ad dexteram Dei: sed per solam æternam generationem hoc habuit. Si autem loquamur de Christo præcise, ac formaliter, quatenus hic homo est, & per dexteram Dei æqualitatem diuinitatis intelligamus, tum factum est, ut hic homo Christus sederet ad dexteram Dei, quando filius Dei factus est homo, quod factum est in ipsa incarnatione, quando hæc humanitas in unitatem diuinæ personæ assumpta est, tamen quoad manifestationem, & claritatem huius gloriæ, potest dici Christus assequutus per ascensionem, ut sedeat ad dexteram, id est, ut hic homo omnibus innotescat sedens ad dexteram Dei, id est, existens, & permanens verus Deus omnia cum Patre gubernans, iuxta illud Apocalypsis. *Dignus est agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & diuinitatem, &c. & paulo post subditur. Omnes auditi dicentes, sedenti in throno, & agno benedictio, & honor, & potestas in secula seculorum.* Et hæc est claritas, quam Christus petebat Ioannis decimo septimo. *Ego te clarificauit super terram, opus consummaui, quod dedisti mihi ut faciam, & nunc clarifica me tu Pater, apud te metipsum claritate, quam habui, priusquam mundus esset apud te.* Atque hæc eadem expositio accommodari potest, etiam si de Christo secundum humanitatem hanc sessionem interpretemur. Quamquam enim re ipsa non sit assequuta per ascensionem illa humanitas ut admirabili modo sit in throno maiestatis Dei, atque adeo, ut ratione illius vnionis debeatur illi homini fin-

gularis cultus, & adoratio: item licet non sit consequutus idem homo in humanitate sua essentiali gloriam, neque potestatem, aut dominium excellentiæ in omnes creaturas: tamen per ascensionem singulari modo cepit tota hæc maiestas illius hominis clarescere in celo, & in terra. At præterea (ut humano more loquamur) denuo possessionem accepit regni sui, ac totius orbis, per ingressum in celum, tanquam in proprium locum regis curiæ, à Deo destinatum ad regendum, & imperandum. Locum enim terræ potius fuit ad seruendum, & laborandum. Vnde etiam non incongruè dici potest, sedisse post ascensionem: quia tunc quasi quiescit, & cessat ab operibus via, cepitque uti tantum potestate regia, ac dominatiua.

Sexto exiis etiam facile definitur incidens dubium in superioribus innuatum, scilicet, an sedere ad dexteram Dei sit proprium Christi, vel conueniat etiam aliis Beatis. Dicendum est enim, non esse dubium, quin sub aliqua ratione sit hoc proprium Christi domini, & sæpe in Scriptura sacra hoc illi attribuitur tanquam singularis excellentiæ eius, ut ex Cyrillo Alexandrino, & aliis Patribus supra notatum est, & apud Paulum est egregius locus ad Hebr. 1. *Ad quem autem Angelorum dixit aliquando, Sede a dextris meis?* Est autem hoc proprium Christi multis modis, qui omnes oriuntur ex maiestate personæ illius, & ex diuinitate, & æqualitate, quam cum Patre habet. Vnde si consideretur ut diuina persona Verbis, nulli creaturæ potest conuenire *sedere ad dexteram Patris*: sicut ipse sedet, & ita hoc est proprium eius comparatione facta ad creaturas. Nam spiritui sancto hoc sensu commune est *sedere ad dexteram Patris, & Filii*, ut hic sentit Diuus Thomas, & recte notauit Athanasius libro de communi essentia. Si autem consideretur Christus ut homo, sic etiam esse hominem æterno Patri maiestate, & potetia æqualem, proprium est Christi. Atque eadem ratione si non solum loquamur de Christo homine, sed etiam secundum humanitatem est etiam proprium illius habere in humanitate excellentiam super omnem excellentiam creaturam, & singularem beatitudinem non solum in gradu intensiōis, & perfectionis: sed etiam in modo obtinendi illam ut connaturalem ex vi propriæ dignitatis, & maiestatis debitam. Atque idem est de singulari dominio, & potestate tam ad operandum, quàm ad imperandum omnibus creaturis, ac iudicandum de omnibus hominibus. Propter quæ omnia merito dixit Ignat. Epistola. 7. ad Tharsenses. *Quomodo merus homo audis, Sede a dextris meis.*

At vero certum nihilominus est, & Scripturæ quoque ipsi consentaneum secundum quandam participationem communicari Christi membris hanc sessionem, aliis magis, aliis vero minus pro dignitatum varietate. Nam secundum participationem gloriæ tam animorum, quam corporum omnibus electis datum est, ut cum Christo considerant, sicut etiam omnibus datum est, ut cum Christo conregnent. 2. ad Timoth. 2. Quatenus enim omnes sancti in caelesti beatitudine cum Christo habitabunt quieti, ac securi fruente potissimis bonis Dei, hoc modo dicuntur *sedere cum Christo*, & sic dicitur Apocalyp. 3. *Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno, sicut & ego vici & sedi cum Patre meo in throno eius.* Illa enim particula, sicut, non dicit æqualitatem: sed similitudinem participationis. Atque eodem modo dixit CHRISTVS Ioannis decimo quarto, *Vado parare vobis locum, & iterum veniam, & accipiam vos ad me ipsum, ut ubi ego sum & vos sitis. In illa die vos cognoscetis, quia ego sum in patre meo, & vos in me, & ego in vobis.* Et Luc. 22. *Ego dispono vobis, sicut disposuit pater meus vobis regnum, ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo, & sedetis super thronos iudicandi.*

Sedere ad dexteram Dei proprium Christi quomodo.

Cyr. Alex. Hebr. 1.

D. Thom. Athanas. Ignat.

2. Timoth. 2.

Apocal. 3.

Ioan. 14.

Isa. 6.

Orig.

Matth. 28. Christus per ascensionem aliquo modo dexteram Patris adeptus. Marc. 16. Ephes. 1. Act. 2. Psalm. 109.

Quomodo per ascensionem assequutus sit, ut sedeat ad dexteram Patris. Apocalyp. 3. Ioan. 17.

iudicantes duodecim tribus Israel. Et similia sunt frequentia loca Scripturæ, in quibus dicuntur Iusti regnaturi cum Christo, Apocalypf. 20. *Regnauerunt cum Christo mille annis*, Ad Romanos. 5. *In vita regnabunt*, &c. Quamuis cæteri non sint eodẽ modo regnaturi, quo Christus. Ille enim solus regnabit tanquam supremus gubernator totius regni, cæteri vero dicuntur regnaturi, vel quia fructus regni in eos redudabit, sicut Romani dicebantur olim regnare, licet vnus esset imperator, quia illi potissimum fruebantur honoribus, & diuitiis illius imperij. Vel quia omnes participabunt aliquo modo potestatem imperandi inferioribus creaturis, sicut etiam participabunt aliquo modo potestatem iudicandi, vt postea dicemus.

Obiectio.

Vna vero superest explicanda difficultas, cum dextera locus honoratior sit, cum tribuatur Christo *sedere ad dexteram Patris*. Videtur enim Pater ad sinistram, atque adeo in ignobiliore loco constitui. Huius difficultati variè ab scriptoribus responsum est.

Ant. Nebr.

Primũ Antonius Nebrissenſis in explicatione quinquaginta locorum Scripturæ, in vltima quinquagena cap. 39. negat locum dexterum olim fuisse honoratorem. Quod si verum est, tollitur totius difficultatis fundamentum. Illud verò confirmat nonnullis testimoniis poetarum, quæ lubens præmitto, quia iudicio meo parum suadent. Confirmari etiam potest, quia videmus in antiquis imaginibus Petri, & Pauli, Paulum ad dexteram Petri collocari, vt obseruauit etiam D. Thom. lectio. 1. in Epistolam ad Galatas, & Petrus Damianus in epistola ad Desiderium. Et in huius confirmationem addi potest, quod refert Euseb. libro primo, de Vita Constant. capit. 13. se vidisse Constantinum, cum esset adoleſcens, ad dexteram imperatoris assistentem, seu incedentem. Additur etiam congruentia: Quia cum pars hominis dextera sit dignior, hinc, qui aliũ nobiliorem comitabatur, ad eius dexteram incedebat, non vt esset in loco honoratiori, sed vel vt pars potissima, & honoratior medium teneret locum vel vt eum commodius posset tueri atque defendere, & ideo isti, qui latus dexterum alterius claudabant, ac tegebant, dicebantur olim *ſtipatores*, seu *laterones*. Hæc vero responsio in primis applicari nõ potest Christo secundum diuinitatem, quia non potest de illo dici, quod sedeat ad dexteram Patris tanquam in loco minus digno. Deinde nititur fundamento valde dubio, nimirum, locum dexterum fuisse olim ignobiliorem. Contrarium enim absolute affirmant Hieronymus super ad Ephes. 1. & Ambrosius sermon. 61. Et saltem in Scriptura vbique per dexteram honoratior locus indicatur: & ideo Iusti dicuntur futuri ad dexteram, & mater filiorum Zebedæi, *sedere ad dexteram*, & sinistra filius postulauit, id est, primum, & secundum locum, & Ioseph Genes. 48. filium suum Manasse tanquam digniorem posuit ad dexteram Patris: Iacob vero, vt Ephraim præferret, manus commutauit, & dexteram posuit super caput Ephraim. Quo circa quamuis esse ad dexteram alterius interdum in Scriptura non significet honorem, sed auxilium, & protectionem, sicut in illo met Psalm. 109 dicitur, *Dominus à dextris tuis, confregit in die ira sua Reges*, & Psalm. 15. *A dextris est mihi, ne commouear*, & Psalm. 108 *Conſitebor Domino nimis in ore meo, & in medio mulierum laudabo eum*. Quia assistit à dextris pauperis, vt saluum faceret à persequentibus animam meam. Vnde inter maledictiones, quæ in eodem Psalmo aduersus Iudam prædicuntur, dicitur, *Et diabolus stet à dextris eius, scilicet, ad persequendum*: nichilominus tamen quodcumque dextera ponitur in Scriptura ad locum honoris indicandum significat honoris magnitudinem, vt notauit Ambrosius ad Hebr. 11. & ferè omnes alij Sancti hoc mysterium Christi explicantes. Quapropter etiam Eusebius loco citato dicit, Constantinũ ado-

Hierony.
Ambros.Matth. 20.
Genes. 48.Psalm. 109.
Psalm. 14.
Psalm. 108.Ambrosius.
Euseb.

A leſcentem summo honore apud Imperatorem fuisse dignum, quem honorem postea explicans subdit, ad Imperatoris dexteram assistisse. Solent enim Principes, quamuis ipsi dignitate præcellant, honoris tamen hospitiique causa ad dexteram suam alium principem ducere. Ex quo non licet colligere, locum dexterum esse inferiorem: sed potius esse superiorem, licet interdum à digniori persona inferiori concedatur propter causam prædictam. Quomodo solet etiam Rex, reginam ferre ad dexteram honoris causa, quamuis Regis persona, statusque dignior sit. Quomodo rectè intelligitur illud Psalm. quadragesimi quarti, *Assistit Regina à dextris tuis in Psal. 44. vestitu deaurato: & illud 2. Regum. 2. vbi Salomon fecit matrem sedere in throno ad dexteram suam*. Atque eodem modo intelligi potest, quod de imaginibus Petri, & Pauli aducebatur, quamuis illud non sit in vniuersum verum de omnibus antiquis imaginibus horum Sanctorum. Nam in multis, quæ nunc Romæ cernuntur, & in numismatibus, Petrus ad dexteram depingitur, interdum vero ponitur Paulus ad dexteram (licet absolute esset dignitate inferior) vel cuiusdam vrbianitatis, & honoris causa, & quasi ratione hospitii. Quia Petrus erat Romæ in propria sede, & episcopatu: Paulus vero veluti ad Petrum iuuandum accesserat. Vel in quandam amoris, & gratitudinis significationem: quia Paulus Doctor gentium fuit, & plurimum Ecclesiæ profuit.

Secundo ergo iuxta hanc doctrinam responderi potest, Christum dici, *sedere ad dexteram Dei Patris*, non quia sit persona dignior Patre: sed quia, licet in re habeat æqualem dignitatem, & honorem secundum dignitatem, secundum humanitatem vero licet sit inferior: tamen respectu nostri, & quantum ad Ecclesiæ gubernationem quidam singularis honor concessus est Filio inter omnes diuinas personas. Nam illi data est administratio, & gubernatio totius regni Ecclesiæ, iuxta illud, *Pater non iudicat quenquam: sed omne iudicium dedit Filio*. Nam quia Christus suo sanguine, & meritis regnum amissum Patri comparauit, ideo exaltatus est, & consequutus nomen quod est super omne nomen. Hoc ergo modo dicitur, *sedisse ad dexteram*, ad significandam hanc honoris, & dignitatis excellentiam, non quidem re ipsa, aut natura, sed solum administratione, & officio.

Tertio dici potest, *sedere ad dexteram dignius & honorabilius esse* comparatione sinistra: non tamen comparatione loci medij: & hoc modo potest dici, Christum *sedere ad dexteram Patris*, non quia ipse sit in loco digniori respectu Patris: sed respectu eorum, qui ad sinistram sedent. Quanquam enim comparatione facta inter duos solos in opinionem venire possit: an locus dexter, vel sinister sit honoratior: tamen quando tres sedent, vel incedunt, nulli vquam dubium fuit, quin locus medius sit dignissimus, iuxta illud. *In medio fratrum rector eorum*. Nam tunc qui medius est ab alijs tegitur, & quasi custoditur. Rursus tunc exploratum est, dexterum locum esse potiorum sinistro, quod maxime probant omnia, quæ circa priorem responsionem adduximus, & in ipsa re in natura fundatum est, quia pars dextra potior est sinistra. Sic ergo Christus dicitur, *sedere ad dexteram Patris*, tanquam in honoratiori loco non respectu ipsius Patris: sed aliorum, quia Patri assident. Quod aliqui accommodant Christo etiam secundum diuinitatem, ita vt propter ordinem originis Filius dicatur, *sedere ad dexteram*, Spiritus sanctus ad sinistram, quia est origine secundus. Sed hunc loquendi modum expresse reprehendit Athanasius supra. Et omnes Sancti supra citati, qui de diuinitate hoc interpretantur, nunquam dicunt significare excessum aliquem vnus

vnus personæ ad aliam: sed æqualitatem. Igitur si hæc responsio aliquomodo defendenda est, explicanda est de Christo secundum humanitatem, non solum respectu damnatorum, qui in quodam sensu dicuntur esse ad sinistram, quorum comparatione omnes beati sunt ad dexteram, & quasi per antonomasiam Christus, sed etiam respectu aliorum beatorum, qui sedent in inferiore loco, & minus digno, quam Christus.

Quarto facilius & simplicius dicitur, in metaphorica locutione non debere seruari omnes respectus, & habitudines, quæ reperiuntur in re proprie significata: sed solum id, quod significari intenditur. Dextera, ergo proprie dicta, & significat locum dignissimum, & dicit relationem ad sinistram, cum autem Christus dicitur sedere ad dexteram per metaphoram, ibi non consideratur respectus ad sinistram, sed solum significari intenditur excellentia, & maiestas, in qua Christus existit. Sicut in Scriptura non solum dicitur Christus esse ad dexteram Dei, sed etiam ipse dicitur esse dextera Dei, seu brachium dextrum, non quia spiritus sanctus, vel aliquis alius sit sinistra Dei: sed solum ut absolute significetur esse Verbum, per quod Pater omnia operatur. Sicigitur Christus ut Deus dicitur esse ad dexteram Patris, non quia Pater sit ad sinistram: sed quia in se habet totam illam excellentiam, & perfectionem, & omnipotentiam, quæ per dexteram Dei metaphorice significatur. Et simili proportionem Christus ut homo dicitur esse in dextera Dei, id est, in potissimis bonis, quæ Deus communicauit creaturis: vnde non fit Patrem esse ad sinistram eius, ut dictum est.

SECTIO IV.

Vtrum postquam Christus in cælum ascendit, inde aliquando descenderit.

HAteus mysterium ascensionis Christi in cælum explicauimus. Quoniam verò in sequentibus disputationibus dicturi sumus de altero ipsius aduentu, ac solenni, publicoque descensu à cælis tempore iudicii futuro, operæpretium visum est, hoc loco exponere, an toto hoc tempore in cælo permanserit, ita ut ad terram nunquam descenderit, neque vsque ad diem iudicii descensurus sit. Ratio dabitur est. Quia in scripturis legimus, Christum ascendisse in cælum, & sedere ad dexteram Dei, descensurum quoque in die iudicii Actorem primo. *Qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet, quem admodum vidistis eum euntem in cælum.* Quin etiam Actorem tertio additur, cælum suscepisse illum vsque ad tempus resurrectionis omnium, vbi Chrysostomus homilia nona. *Neceste est* (inquit) *vsque ad tempora resurrectionis omnium Christum in cælo permanere, & Beda in retractione in Acta. Hoc est* (inquit) *quod eidem Domino Iesu Christo à Deo Patre dictum Psalm. ista testatur, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Assumptus namque est in cælum, & sedet à dextris Dei, in qua nimirum sede paterna maiestatis semper diuinitus manet, &c.* Quibus verbis videtur etiam in hunc modum exponere testimonium Psalm. *Sede à dextris meis donec ponam, &c.* Nam in illa particula, donec, ut minimum includitur affirmatio, vsque ad tempus præfixum: sedet ergo Christus, & immobilis in cælo permanet, quamdiu bellum in terris agitur aduersus inimicos eius: non ergo hinc descendet vsque ad finem, quando omnes subijciuntur sub pedibus eius. Vnde Augustinus tractatu trigésimo in Ioannem. *Donec sæculum* (inquit) *finiatur iursum est Dominus. Ex hoc etiam confirmari potest ex illo Pauli ad Coloss. tertio. Quia iursum sunt quærite, vbi*

A Christus est in dexteram Dei sedens. Etenim si aliquando contingeret, cælum vacuum inueniri Christi præsentia, contingere etiam posset decipi fideles fide, ac cogitatione ad Christum in cælo ascendentes, eumque ibi quærentes. Quod & admonitioni Pauli, & sensui, ac existimationi fidelium omnium videtur esse contrarium.

Sed contra est. Nam legimus sæpius, Christum Dominum post ascensionem corporaliter in terris visum, secundum veram corporalem, ac sensibilem præsentiam. Quod probatur primo ex Scriptura. Nam primæ ad Corinthios decimotertio ait Paul. *Nouissime omnium visus est & mihi*, nimirum præsentia, ac visione corporali, non minus vera, ac realis, quam cæteris Apostolis, quandoquidem non minus ipse futurus erat testis resurrectionis, quam Apostoli, ut ibi Chrysostomus notat homilia trigésima-octaua, addens verisimile esse etiam post ascensionem, & electionem Matthiæ visum esse à duodecim Apostolis, ac sæpius etiam apparuisse. Et Origen. libro secundo, contra celsum hunc locum tractans aperte sentit, Christum eodem modo apparuisse Paulo post ascensionem, quo cæteris Apostolis antea apparuerat post resurrectionem. Præterea Actorem nono, sic Ananias Paulum alloquitur, *Dominus Iesus qui apparuit tibi in via.* Quod autem ei apparuerit clara, corporali que visione, patet ex præcedentibus verbis. *Viri autem illi, qui comitabantur Paulum, stabant stupescit, audientes quidem vocem, neminem autem videntes.* Ponit ergo differentiam inter Paulum, & comites eius: quod instantium audierunt vocem, non autem viderunt Dominum: ille vero, & audiuit, & vidit. Vnde paulo inferius dicitur, Barnabam Apostolis narrasse de Paulo, quomodo in via vidisset Dominum. Et capite vigesimo secundo apertius refert idem Paulus, quid sibi Ananias dixerit. *Deus Patrum nostrorum præordinauit te, ut cognosceres voluntatem eius, & videres iustum, & audires vocem ex ore eius, quia eris testis illius ad omnes homines, eorum quæ vidisti, & audisti.* Vidit ergo, & audiuit Paulus Christum non apparenter, sed verè ac proprie, prout decebat eum, qui futurus erat testis eorum, quæ videbat. Sicut idem Paulus refert, sibi Christum dixisse in eadem apparitione. *Exurge, & sta super pedes tuos, ad hoc enim apparui tibi, ut constituam te in ministrum, & testem eorum, quæ vidisti.* Sed potest aliquis tergiversari, Paulum non vidisse Christum ipsum in propria persona, sed in aliquo effectu mirabili, & in verbis eius. Sic enim eodem loco Actorem vigesimo sexto, idem Paulus, inquit. *Dum irem Damascum, die media, in via vidi de cælo supra splendorem solis circumfulsisse me lumen.* Non ergo vidit Christum: sed solum lumen illud, præ cuius claritate nihil postea videre poterat, ut ipsemet Paulus dicit Actorem vigesimo secundo. Sed contra hanc fugam est: quod Paulus non erat futurus testis solius luminis, sed ipsiusmet Christi: non ergo solum lumen, sed Christum ipsum vidit. Vnde 1. Corinth. 9. disertissime ait. *Nonne Christum Iesum dominum nostrum vidisti? Quid clarius? Sed dici adhuc potest, vidisse quidem Paulum ipsum Christum, non tamen in terra, vel in aere, sed in cælo, sicut Stephanus eum vidit stantem à dextris virtutis Dei.* Vnde Ambrosius 1. Corinth. 17. huius apparitionis mentionem faciens, inquit. *Apparuit primum illi in cælo: Sed hæc euasio ex eisdem locis facile refelli potest. Primum quia constat lumen, quod circumfulsit Paulum, non fuisse in cælo, sed in aere, & iuxta Paulum. Tum quia non dicit Paulus, se vidisse lumen in cælo, sed subito de cælo circumfulsisse se lucem copiosam. Tum etiam, quia non solum Paulus, sed etiam comites eius lumen viderunt. Tum denique quia tam vicinum fuit Paulo lumen illud, ut ei visum adtineret: illud autem lumen videtur ex corporis Christi præsentia fluxisse. Secundo ex colloquio inter Paulum & Christum aperte colligi videtur, CHRISTVM visum esse, prope*

Chrysostom.

Origen.

Act. 9.

Act. 22.

Act. 26.

Act. 22.

1. Cor. 9.

Act. 9.

Ambros.

Act. 1.

Act. 3.

Chrysostom.

Beda.

Psalm. 109.

Psalm. 109.

August.

Coloss. 3.